

TRACY REES

"Historiallisen fiktion uusi loistava ääni."

LUCINDA RILEY

The background of the book cover is a painting of a large, white, two-story classical house with a dark roof and multiple chimneys. A wide stone staircase leads up to the front entrance. The scene is framed by lush greenery and vibrant red roses in the foreground. A dark, ornate metal gate stands at the base of the stairs.

RUUSU- TARHA

sitruuna

TRACY REES

RUUSUTARHA

Suomentanut Anu Heino

sitruuna

Englanninkielinen alkuteos *The Rose Garden*

Copyright © Tracy Rees 2021

First published 2021 by Pan Books

an imprint of Pan Macmillan

The Smithson, 6 Briset Street, London EC1M 5NR

ISBN 978-952-7471- 75-3

1. painos

ScandBook UAB, 2023

Sitruuna Kustannus Oy

www.sitruunakustannus.fi

*Omistettu Marjorielle, Beverleylle ja Gillille
sekä kaikille muille ruusuilleni*

Mabs

LONTOO, 1895

Jäävaraston seinään kiinnitetyt metallitikkaat kolisivat Mabsin laskeutuessa niitä alas, ja hänen mielialansa synkkeni joka askelmalla. Laskeuduttuaan kahdentoista metrin syvyyteen maanpinnan alapuolelle hän hyppäsi tikkailta maahan ja päätyi polviaan myöten hämärään. Veitsenterävä kylmyys tunkeutui armotta hänen vaatekerrostensa läpi. Se läpäisi jopa villahuivin, jonka yksi lastauslaiturin työntekijöistä oli lainannut hänelle. Hän oli kietonut huivin useita kertoja kaulansa ja kasvojensa alaosan ympärille, mutta silti kylmyys sivalsi kerrosten läpi.

Hänen seuraansa liittyi tuota pikaa kolme muuta työntekijää, kaikki luonnollisesti nuoria miehiä, ja he nyökkäsivät lyhyen tervehdyksen Mabsille ja toisilleen. Jäävarasto oli kummallinen, hämärän rajamaille sijoittuva maailma. Heidän yläpuolellaan kohoavan kanavalaiturin huudot ja kolahdukset kantautuivat alas vaimena ja kaukaisina. Jäälohkareet kohosivat ympärillä korkeina ja äänettöminä, eikä Mabs päässyt eroon tunteesta, että ne tarkkailivat häntä. Kuin suoraan painajaisesta, hän ajatteli. Pian hän heräisi henkeään haukkoen ja voisi huokaista helpotuksesta, ettei mikään ollutkaan ollut totta. Mutta ei tämä unta ollut.

Saapuessaan sinä aamuna töihin hän oli inhottavaksi yllätyksekseen saanut kuulla, että hän työskentelisi jäävarastossa – tai

jääkaivoksessa kuten paikkaa kutsuttiin. Kurjuuden kruunasi se, ettei edes ollut jääsesonki. Jäätä tuotiin Norjasta talvella proomuihin köytettyinä kiiltävinä vuorina, minkä jälkeen lohkarleet laskettiin syviin maakuoppiin säilytykseen. Kesällä jäälohkareita nostettiin taas ylös, lastattiin kärryihin ja kuljetettiin varakkaiden asiakkaiden koteihin. Yleensä lokakuussa jääkomennukselta oli turvassa, mutta kuluva viikko oli ollut kuuma sekä aurinkoinen, ja taivas helotti kirkkaansinisenä. Kesän viimeinen lämpöaalto tarkoitti sitä, että hienostokodeissa haluttiin taas tarjoilla jäätelöä illanistujaisissa, ja jäätelönmyyjät päättivät pitää kojunsu auki hieman pidempään. Niinpä Mabs ja muut työntekijät lähetettiin noutamaan jäljellä olevia lohkarleita.

He katselivat ympärilleen arvioiden, mistä aloittaa. Heidän tehtävänään oli siirtää suuria, vihertäviä jäälohkarleita jättimäisiin jääpihteihin, jotka roikkuivat massiivisesta ketjusta neljäkymmenen metrin korkeudesta. Mabs ja kaksi poikaa ryhtyivät työntämään vastahakoista jäälohkarleita kaikin voimin, kun taas viimeisenä kaivantoon laskeutunut nuorukainen, pitkä kaveri, jolla oli heinänvärinen tukka, ohjeisti heitä ja veti ketjua niin pitkälle kuin se ylsi. Kun lohkarle oli saatu juuri oikeaan paikkaan, he kiinnittivät pihdit eli jääleuat tukevasti sen ympärille ja huikkasivat sitten Swiss Louisille, että tämä nostaisi jääkimpaleen ylös. Yhden lohkarleen kohotessa yläilmoihin he ryhtyivät saman tien työstämään seuraavaa.

Suurin osa jäävarastojen vakituisista työntekijöistä oli palannut kotimaihinsa Sveitsiin, Italiaan ja Ranskaan. Kanavilla ympäri vuoden työskentelivät ne muutamat, joilla ei ollut mitään minkä vuoksi palata. Heitä kutsuttiin monenlaisilla nimillä, esimerkiksi ranskiksi, valkosipulipäiksi, makaroneiksi riippumatta heidän todellisesta kansallisuudestaan. Siitä huolimatta he sopivat porukkaan. Vain Mabs ei olisi sopinut, jos muut olisivat tienneet totuuden.

Hän ei oikeastaan sopinut ruumiilliseen työhön; hän oli pienikokoinen, ja ruokaa oli ollut viime aikoina kovin vähän saatavilla. Isä oli ollut surun murtama äidin kuoltua lähes vuosi sitten, ja Mabsilla oli kuusi nuorempaa sisarusta. Jonkun oli käytävä ansio-työssä, joten Mabs pukeutui pojaksi, tunki hiuksensa lakin alle ja käytti nimeä Mark.

Töissä hän pysytteli omissa oloissaan, minkä vuoksi hän jäi paitsi vilkkaasta huulenheitosta, joka oli työn ainoa hyvä puoli. Hän pelkäsi liikaa paljastuvansa tytöksi. Niinpä hän piti matalaa profilia, puursi jäälohkareiden kimpussa eikä sanonut mitään, kun yksitoikkoinen työ katkesi vitsailuun ja naurunremahdukseen. Hän oli saanut selville, että kahta hänen kanssaan työskentelevää nuorukaista kutsuttiin nimillä Jätti ja Mikey, ja kolmas oli Silli. Nuorukaisen itsensä vuoksi Mabs toivoi, että se oli vain lempinimi. Ei maksanut kuitenkaan vaivaa ystäväystyä. Työntekijöitä siirreltiin paikasta toiseen tarpeen mukaan. Samassa porukassa ei kukaan työskennellyt koskaan kovinkaan pitkään.

Regent's Canalia pitkin kulki kaikenlaista rah tia, puutavaraa, viljaa, arseenia ja lantaa, mutta jäätä Mabs vihasi kaikkein eniten. Se oli liukasta, kun sen olisi halunnut olevan paikallaan, ja tahmeaa, kun sen halusi liukuvan, Mabsin mielestä se oli kerta kaikkiaan häijyä tavaraa.

Tunteja myöhemmin hänen kätensä ja jalkansa tärisivät, ja hänen jalkateränsä olivat täysin tunnottomat kuluneissa saappaissa. Hän ei ollut varma, oliko hänen vähäisistä voimistaan enää edes mitään apua. Uupumus, kylmyys ja heikko valo hämärsivät aisteja. Jälleen yhden jäälohkareen heilahtaessa yläilmoihin pois heidän ulottuviltaan Mabs nojasi voihkaisten jäljellä olevaan pinoon, kasvot kohotettuna kohti kaukaisuudessa siintävää taivasta. Hän sulki silmänsä lopun uupuneena.

Äkillinen, kumea kolahdus ja kauhistunut huuto yläpuolelta havahduttivat Mabsin uupuneesta turtumuksesta, ja avatessaan

silmänsä hän näki kolmensadan kilon painoisen jäälohkareen putoavan kuin kivenjätkäleen kohti kuilun pohjaa. Pojat syöksivät nopealiikkeisempinä pois tieltä, mutta Mabs ei kyennyt hievahtamaanakaan. Hän oli liian järkyttynyt nähdessään valtavan kuolleen painon syöksyvän suoraan kohti. Samassa hänet tyrkättiin sivuun, ja hän tajusi makaavansa maassa kasvot kylmää jäätä vasten, lämmin keho suojanaan. Hän tunsu vartalon värähtävän törmäyksen voimasta, kun lohkarer murskautui maahan ja jäänpirstaleet lentelivät ympäriinsä. Sitten kaikki vaikenä. Kuilu oli jälleen aavemaisen hiljainen, ja paino hänen päältään siirtyi. Mabs kierähti selälleen. Sitten hän nousi jaloilleen. Hänen jalkansa olivat vetelät, mutta ei hän siihenkään voinut jäädä makaamaan; hän olisi jäätynyt.

Yksi pojista – Silli – oli pelastanut Mabsin tönäisemällä hänet sivuun. Nuorukainen seisoä nyt hänen edessään tyrmistynyt ilme kasvoillaan ja heinänväriset hiukset joka suuntaan sojottaen.

”Sä et liikkunut!” Silli puuskahti epäuskoisena.

”En pystynyt”, Mabs vastasi.

Swiss Louis laskeutui kiireesti tikkaita kaivantoon hokien anteeksipyyntöjä ja peläten jonkun kuolleen. He ilmoittautuivat hänelle, ja kaikki olivat kunnossa Jättiä lukuun ottamatta. Yksi ympäriinsä sinkoilleista jäänsirpaleista oli iskeytynyt hänen jalkaansa, ja Swiss Louis auttoi hänet ylös kuilusta. Mabs seurasi Jätin katoamista yläilmoihin ja tuijotti tikkaiden puolapuihin jääneitä verisiä jälkiä. Hän voi pahoin.

”Hei!” Ylhäältä kuului kiukkuinen karjaisu: työnjohtaja oli tullut katsomaan, mitä oli tekeillä. ”Yhtä hyvin voisi palkata joukon saakelin apinoita!” hän huusi ja sylkäisi kaivantoon. ”Siistikää paikat, hoitakaa hommat. Mitään ei tuhleta. Pistäkää jääämpäreihin ja lähettäkää ylös. Nyt heti!”

”Selvä”, Silli vastasi. ”Ei kun takaisin hommiin.”

”Odota!” Mabs huudahti. ”Sinä pelastit henkeni! Kiitos.”

”Mitäpä tuosta, eipä täällä paljon muutakaan voi tehdä toisen hyväksi”, Silli huikkasi vastaukseksi hypätessään tasoa alemmas ja ryhtyessään keräämään jäänpaloja. Mabs tärisi kauttaaltaan, kun järkytys iski koko voimalla. Mutta mitä muuta hän olisi voinut tehdä kuin seurata esimerkkiä?

Paljon myöhemmin Mabs laahusti kotiin ensin kovaksi tallautunut kanavan rantapolkua, sitten Clerkenwellin mukulakivikatua ja lopulta Saffron Hillin saastaisia katuja pitkin. Sataa tihuutti, ja sinipunertava iltahämärä oli laskeutumassa hänen taivaltaessaan eteenpäin. Oviaukoissa vetelehtivät tummat hahmot liikahtelivat äkkiäisestä ja muuttuivat käsiään kolikoiden toivossa ojenteleviksi tai törkeyksiä huuteleviksi ihmisiksi. Mabs piti katseensa suunnattuna maahan ja kietoi takin tiukasti ympärilleen iloiten pojan vaatteistaan. Hän oli asunut alueella koko ikänsä, eikä seutu ilmeisesti enää ollut yhtä huonomaineinen kuin aiemmin. Siitä huolimatta paikka ei herättänyt Mabsissa erityisiä kiintymyksen tunteita.

Daleyn suvun miehet olivat työskennelleet Lontoon kanavilla yli sadan vuoden ajan. Mabsin isoisoisoisä Jack Daley ja hänen poikansa olivat kuuluneet kanaalit rakentaneeseen työporukkaan, ja kaikki sen jälkeen syntyneet miespuoliset Daleyt olivat lastanneet ja purkaneet proomuja laitureilla. Pienenä Mabs oli pitänyt kanavia jännittävinä. Palattuaan kotiin isä oli kertonut tarinoita elämästä maailmankaikkeuden keskipisteessä saaden vesiväylät kuulostamaan suurten seikkailujen lähteeltä. Isän mielestä Daleyt olivat osa hienoa perintöä. Nyt Mabs ajatteli tosin tietävänsä, millaista helvetissä oli: ei tulipunaista ja paahtavan kuumaa vaan vihreänharmaata, kolkkoa ja varjoisaa. Siellä oli valtavia proomuja, jotka narisivat luonnottoman lastin painosta, ja voimaa uhkuvia hevosia pinnistelemässä lihaksiaan äärimmilleen saadakseen alukset liikkeelle; silloin tällöin satunnainen kalpea ruumis, joka kellui ohi sameassa, synkässä vedessä.

Tänään oli ollut vähällä käydä huonosti, siitä ei päässyt yli eikä ympäri. He olivat kuulleet jälkeensä, että jääleuat olivat vain hajonneet ja avautuneet ennen kuin jäälohkare oli nostettu ylös asti. Elämä oli kiinni silmänräpäyksenomaisista hetkistä. Jos heinävärisen tukan omaava nuorukainen ei olisi tyrkännyt Mabsia maahan, hän olisi murskaantunut kuoliaaksi, niin yksinkertaista se oli. Hän toivoi, että olisi voinut kiittää poikaa kunnolla. Mabs oli ollut onnettomuuden jäljiltä niin pää pyörällä, että oli kiivennyt viimeisenä veritahraisia tikkaita ylös työpäivän päätyttyä. Kun hän oli päässyt takaisin maan pinnalle, hänen pelastajansa oli jo kadonnut.

Ei ollut vaikea kuvitella, kuinka eri tavalla tämä ilta olisi voinut sujua: kuinka Mabsin veljet ja sisaret olisivat olleet kotona, ovelta olisi kuulunut koputus, ja heille olisi ilmoitettu Mabsin kuolemasta. Rakas sisar olisi ollut poissa, eikä kukaan enää huolehtisi heistä. Mabs oli aina tiennyt, että elämä oli haurasta, mutta kulu-neen päivän tapahtumat olivat tehneet sen entistä selvemmäksi. Vaihtoehtoja ei kuitenkaan ollut. Ei sellaisille ihmisille kuin Mabs.

Mabs kääntyi Shirley Streetiltä ja alitti katetun käytävän, jota kautta oli joskus kauan sitten kuljettu talleille. Daleyn perhe asui yhdessä sen takana olevista vanhoista umpipihoista. Paikkaa kutsuttiin Mushroom Courtiksi. Mabsilla ei ollut aavistustakaan, oliko se paikan virallinen nimi tai oliko sillä edes sellaista. Pimeää, ahdasta pihamaata ympäröivät rapistuvat talot. Mabs astui sisään yhteen niistä ja kiipesi hataria portaita toiseen kerrokseen. Hän vihasi Saffron Hilliä. Hän vihasi Mushroom Courtia. Hän vihasi kanavia. Kun hän avasi Daleyen perheen asunnon oven, hän unohti kuitenkin kaiken vihaamansa ja näki vain rakastamiensa ihmisten kasvot.

"Mabs!" Jenny, sisarusparven toiseksi vanhin, huudahti ja nosti iloisena katseensa. Mabs rypisti otsaansa. Jen rasitti taas silmiään tehden ompelutöitä muutaman pennin takia lampun värisevässä,

heikossa valossa. Jenny oli vasta viidentoista, mutta joutui jo nyt siristelemään silmiään. Niitäkin kolikoita he silti tarvitsivat.

Kaksitoistavuotias Peg oli kattamassa illallista, vaikkakin niukkaa sellaista: vähän leipää ja juustoa ja muutama omena. Hän virnisti Mabsille, niin että leveä aukko etuhampaiden välissä näkyi.

Kolmen tytön jälkeen isä oli väen vängälläkin halunnut poikaa. Isänsä mukaan nimetty yksitoistavuotias Nicky oli syntynyt pian Pegin jälkeen. Nickyn jälkeen tulivat yhdeksänvuotias Jem ja seitsemänvuotias Matthew. Nicholas ja Maureen olivat olleet sitä mieltä, että kuusi lasta sai riittää, mutta kolme vuotta myöhemmin syntyi vielä yksi tyttö. Maureen oli antanut hänen nimekseen Angeline.

Angie tuli nyt Mabsin luo ja ojensi kätensä päästäkseen syliin. Mabs nosti tytön jomottaville käsivarsilleen ja meni avaamaan ikkunan; huoneessa haisi hielle ja rasvaisille hiuksille. Ikkunasta tulvahti sisään kuitenkin vain ulosteiden ja kaalinpäiden löyhkä, joten hän sulki ikkunan. Parempi omat kuin muiden hajut.

Hän kääntyi takaisin huoneeseen päin ja katsoi kaikkia. Voi, kuinka hän halusikaan tarjota heille jotain parempaa kuin tämän. Hän ei edes tiennyt, mitä se voisi olla, mutta lapset olivat niin rakkaita, ja hän halusi heille hyviä asioita. Kunpa saisin edes yhden tilaisuuden, hän ajatteli kiihkeästi. Mitä tahansa. Tarttuaisin siihen heti.

”Missä isä on?” hän kysyi, mutta Nicky pudisti päätään.

”Ei ole näkynyt koko päivänä.”

Mabsin mieliala synkeni, mutta hän vain nyökkäsi. Hän laski Angien lattialle, suukotti tätä päälle ja riisui takkinsa ja lakkinsa. Hiukset valahtivat kehystämään hänen kasvojaan, ja hän tunsu itsensä saman tien hieman enemmän taas omaksi itsekseen.

Asiat voisivat olla huonomminkin, hän ajatteli katsellessaan ympärilleen. Olihan yhden huoneen asunto toki liian pieni kahdeksalle ihmiselle, mutta hän tiesi samankokoisia ja suurempiakin

perheitä, jotka jakoivat yhden huoneen kahden tai kolmen muun perheen kanssa. Ainakin tämä huone oli heidän omansa. Ainakin he olivat kaikki yhdessä. Ainakin he nukkuivat samassa paikassa joka yö. Sisäpiha ei ollut erityisen mukava paikka, mutta sen toisella puolella häämötti vielä inhottavamman näköisiä taloja. Ennen äidin kuolemaa he olivat asuneet kahden huoneen asunnossa lähellä nykyistä kotiaan, ja siellä oli ollut hieman valoisampaa. He voisivat päätyä vielä nykyistäkin paljon huonompaan paikkaan, mutta Mabs oli päättänyt, ettei antaisi käydä niin. Siitä ei kuitenkaan päässyt mihinkään, että äidin sydän olisi särkynyt, jos hän näkisi heidät nyt.

"Sä pärjääät hienosti, Mabs", Jenny sanoi hiljaa kuin lukien Mabsin ajatukset. "Lapset, eikö meillä ookkin täällä kaikki hyvin?"

Muut nykyttelivät innokkaasti, aivan kuin elämä Mushroom Courtissa olisi ollut yhtä juhlaa.

"Voitin tänään hevoskastanjasodassa!" pisamakasvoinen Matt ilmoitti.

"Ihanko totta, Matt?" Mabsin sanoi hellästi. "Hyvänen aika, joko nyt löytyy hevoskastanjoita?"

"Ne ei ollut kovin hyviä", Matt rypisti otsaansa. "Aika pieniä. Mutta muutaman viikon päästä löytyy varmasti parempia."

"Epäilemättä."

Lapsikullat, he olivat selvillä tilanteestaan, vaikka olivat vielä niin nuoria, ja yrittivät piristää häntä ja esittää, että kaikki oli hyvin. Mabs rakasti heitä koko sydämostään, ja siksi hän jatkoi raatamista lastauslaiturilla, vaikka oli lähes katkeamispisteessä. Kahdeksan ihmisen hengissä pitäminen oli raskas taakka kahdeksantoistavuotiaan kaidoille hartioille, ja lisäksi hän teki työtä, johon hänellä ei ollut laillista lupaa. Kunpa isä vain pääsisi surustaan yli sen verran, että pystyisi palaamaan säännöllisesti töihin. Tällä hetkellä vain Mabsin palkka kanavatöistä esti heidän elämäänsä muuttumasta paljon, paljon huonommaksi.